

ความรุนแรงในครอบครัว: มาตรการป้องกันและคุ้มครองแก้ไขด้านสังคมจิตวิทยา

ปกรณ์ มณีปกรณ์*, ป.ด.

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้รับการยอมรับว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นได้ในทุกสังคมและวัฒนธรรม ทั้งยังเป็นรูปแบบหนึ่งของการละเมิดสิทธิมนุษยชน สำหรับสังคมไทย ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนับวันจะยิ่งมากขึ้นเหยื่อของความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็กซึ่งไม่สามารถหาทางออกหรือจัดการได้เองเพียงลำพังในครอบครัว มีความจำเป็นต้องขอรับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งสังคมต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหานี้ เนื่องจากเป็นปัญหาที่ไม่เพียงส่งผลกระทบโดยตรงต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้ถูกระทำเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและสังคมโดยรวม อาจทำให้ครอบครัวแตกแยกและเกิด

ปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา และผู้ที่เติบโตมาท่ามกลางความรุนแรงในครอบครัวจะไปสร้างวงจรความรุนแรงในครอบครัวของตนเองต่อไป หากไม่ได้รับความช่วยเหลือแก้ไขอย่างเหมาะสม

มาตรการในการป้องกันและคุ้มครองแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนและยุ่งยาก เนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำนวนมาก การศึกษาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็น เพื่อสามารถนำไปวิเคราะห์หาแนวทางในการกำหนดมาตรการป้องกันแก้ไขได้สอดคล้องกับสภาพปัญหาต่อไป

* พันตำรวจเอก; ผกก.ฝ่ายอำนวยการ ๑ กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค ๒

ความรุนแรงในครอบครัว (Family Violence)

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นการทำร้ายกันทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ โดยรูปแบบและระดับความรุนแรงที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การทะเลาะโต้เถียงไปจนถึงการทำร้ายให้ได้รับบาดเจ็บด้วยอาวุธหรืออาวุธและรุนแรงถึงทำลายชีวิต ซึ่งความรุนแรงในครอบครัวที่พบบ่อยได้แก่ การข่มเหงทารุณภรรยา (Wife Abuse) และการทารุณกรรมเด็ก (Child Abuse)

๑. การข่มเหงทารุณภรรยา ประกอบด้วย

๑.๑ ความรุนแรงด้านร่างกาย เป็นการใช้อำนาจและ/หรืออาวุธทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บเล็กน้อยถึงรุนแรง เช่น ผลัก ตบ ตี ต่อย ทบ ตะ กระชก กระชาก บีบคอ ล่ามโซ่ ขว้างปาสิ่งของ ใช้อาวุธ

๑.๒ ความรุนแรงด้านจิตใจ เป็นการกระทำหรือละเว้นการกระทำ ทำให้เจ็บใจ หรือเสียใจ เสียสิทธิเสรีภาพ โดยการแสดงด้วยวาจาและการกระทำ เช่น พุดจาคุกคาม ตะคอก คำว่าหยาบคาย เปรียบเทียบเป็นสัตว์ ประณามว่าชั่วช้า ข่มขู่ ทำمينเฉย ไม่ให้คบคนอื่น มีภรรยาหลายคน ไม่รับผิดชอบเลี้ยงดูบุตร ละเลยหน้าที่สามี

๑.๓ ความรุนแรงด้านเพศ เป็นการกระทำในลักษณะลวนลาม ละเมิดสิทธิทางเพศ เช่น การใช้อำนาจบังคับให้ภรรยามีเพศสัมพันธ์ ในลักษณะที่ไม่ชอบ ไม่ต้องการ บังคับภรรยาขายบริการทางเพศหรือมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น และการมีเพศสัมพันธ์กับภรรยาโดยไม่คำนึงว่าภรรยาจะมีความสุขหรือไม่

๒. การทารุณกรรมเด็ก ประกอบด้วย

๒.๑ การทารุณกรรมทางกาย เป็นการที่ผู้ใหญ่ทำร้ายร่างกายเด็ก ทำให้บาดเจ็บ โดยตั้งใจ เช่น มีบาดแผลบริเวณร่างกาย กระตุกหัก จับกดน้ำ รัดคอ การใช้ความร้อน

๒.๒ การทารุณกรรมทางจิตใจ เป็นการที่ผู้ใหญ่ใช้คำพูด ทำทางขู่จะทำร้ายให้หวาดกลัว ไม่ยอมรับ ไม่สนใจใยดี ถูกดูถูก ดูแคลนแรงให้เด็กเป็นเครื่องมือทำผิดกฎหมาย สนับสนุนให้เด็กติดสารเสพติด

๒.๓ การทารุณกรรมทางเพศ เป็นการที่ผู้ใหญ่ให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ ล่วงเกินทางเพศ อาจทำร้ายร่างกายและข่มขู่

๒.๔ การทอดทิ้งเด็ก เป็นการที่ผู้ใหญ่ละเลยไม่สนใจปัจจัยการดำรงชีวิตเด็ก อาจทำให้ได้รับอันตราย หรือเสี่ยงต่อการได้รับอันตรายทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงของคู่สมรส

๑. ระบบสังคมภายนอก

๑.๑ ระบบความคิดแบบที่เน้นอำนาจผู้ชาย หรือค่านิยมชายเป็นใหญ่ ค่านิยมในเรื่องบทบาททางเพศที่ผิด โดยมีวัฒนธรรมค่านิยม ทศนคติของคนในสังคมรองรับอยู่ ทำให้ชายมีอำนาจและสิทธิพิเศษในการใช้อำนาจทุบตี เป็นการส่งเสริมการใช้สิทธิเพื่ออำนาจและการควบคุมของเพศชาย ดังนี้

๑) ความเชื่อว่าผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่ง มีอำนาจ มีพลังกำลัง มีเหตุผลเหนือกว่าผู้หญิง ผู้ชายจึงเหมาะเป็นผู้นำ ผู้หญิงมีหน้าที่เคารพเชื่อฟัง สบเส่งข่มขู่เย็บตบ อดทนปรนนิบัติสามีทุกเรื่อง

๒) ความเชื่อว่าครอบครัวเป็นสถานที่ส่วนตัว ภายใต้การบัญชาการของผู้ชาย สามีเป็นเจ้าของชีวิตภรรยา มีสิทธิทำอะไรก็ได้แม้แต่ทุบตี บุคคลอื่นไม่ควรเข้าไปยุ่ง

๓) ความเชื่อว่าผู้ชายที่มีภรรยาแล้วจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับหญิงอื่นได้เป็นเรื่องปกติ แต่ถ้าผู้หญิงมีสามีแล้วมีความสัมพันธ์ทางเพศกับชายอื่นถือเป็นการคบชู้ผู้ชาย ถูกมองเป็นผู้หญิงไม่ดีไม่มีใครสมาคมด้วย

๑.๒ สังคมที่ขาดการตระหนักเรื่องสิทธิมนุษยชน และไม่เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิพื้นฐานเท่าเทียมกัน จึงมองว่าบุคคลที่มีสถานภาพสูงจะมีสิทธิเหนือบุคคลอื่นเป็นเรื่องปกติ ผู้หญิงและเด็กมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชายไม่ได้รับสิทธิเท่าชาย เป็นเหตุให้ถูกกระทำรุนแรงถูกเอารัดเอาเปรียบมากกว่า ไม่ว่าจะเป็นโอกาสในการศึกษา โอกาสในการทำงาน รวมถึงในด้านกฎหมายและในด้านเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ ทั้งหมดเป็นการลดทอนอำนาจของผู้หญิงในการที่จะเดินออกจากความสัมพันธ์ที่เลวร้าย

๑.๓ ความรุนแรงในสังคม สังคมที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงมีแบบอย่างให้เห็นมาก ทำให้มองความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ และยอมรับความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้นโดยเฉพาะพฤติกรรมรุนแรงที่ได้รับการเสริมแรง

ทางบวกยิ่งจงใจให้แสดงพฤติกรรมรุนแรงมากขึ้น

๑.๔ ความตึงเครียดจากระบบสังคมภายนอก ความรุนแรงมักเกิดขึ้นเมื่อครอบครัวมีความตึงเครียดจากสังคมภายนอก เช่น การว่างงาน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ หากขาดทักษะการผ่อนคลายความเครียดหรือลดความขัดแย้งทำให้ความเครียดสะสมเรื้อรังจนเกิดอารมณ์แปรปรวน และมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงได้

๑.๕ ความโดดเดี่ยวทางสังคม ครอบครัวที่มีความรุนแรงมักอยู่อย่างโดดเดี่ยว แยกตนเองจากชุมชน บุคคล ทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึก การกระทำ คือ ไม่รู้จักกัน ไม่มีใครเอาใจใส่กัน ต่างคนต่างอยู่ จึงไม่มีเครือข่ายทางสังคมที่จะช่วยประคับประคองเมื่อมีปัญหา

๒. ปัจจัยส่วนบุคคล

๒.๑ ทักษะคิดของคู่สมรส ทักษะคิดในการยอมรับความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาเนื่องจากเติบโตมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ใช้การลงโทษทางกายเป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอน เป็นการให้ความหมายทางบวกกับการใช้ความรุนแรงโดยไม่ตั้งใจ เด็กเกิดการรับรู้ว่าเป็นผู้ลงโทษให้เจ็บปวด ในขณะเดียวกันก็รับรู้ว่าเป็นพ่อแม่รักทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างความรุนแรงกับความรัก จึงเกิดทัศนคติในการยอมรับการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา

๒.๒ ประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก ในฐานะผู้ถูกกระทำรุนแรง ผู้เห็นเหตุการณ์ เด็กเห็นพ่อแม่แก้ปัญหาโดยใช้ความรุนแรงจะซึมซับพฤติกรรมก้าวร้าวของพ่อแม่มาใช้ในชีวิตสมรสภายหลัง มีงานวิจัยจำนวน

มากพบว่า ครอบครัวที่พ่อแม่ทำร้ายร่างกายกัน จะทำให้เด็กเติบโตเป็นสามี ภรรยา หรือพ่อแม่ที่ใช้ความรุนแรง

๒.๓ การเรียนรู้จากสื่อ โดยการรับทราบข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือการ์ตูน อินเทอร์เน็ต

๒.๔ วุฒิภาวะทางอารมณ์ บุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำควบคุมอารมณ์โกรธไม่ได้ มักจะใช้ความรุนแรง

๒.๕ บุคลิกภาพผิดปกติ หรือเป็นโรคจิต

๒.๖ การดื่มสุรา เสพสารเสพติด ผักผ่อนบวม การมอมเมา และกระตุ้นทางเพศ ทำให้ขาดความรับผิดชอบ ขาดการควบคุมตนเอง

๒.๗ ภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ อายุฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ผู้มีอายุน้อย มีอัตราการถูกกระตุ้นให้กระทำรุนแรงต่อเหยื่อ

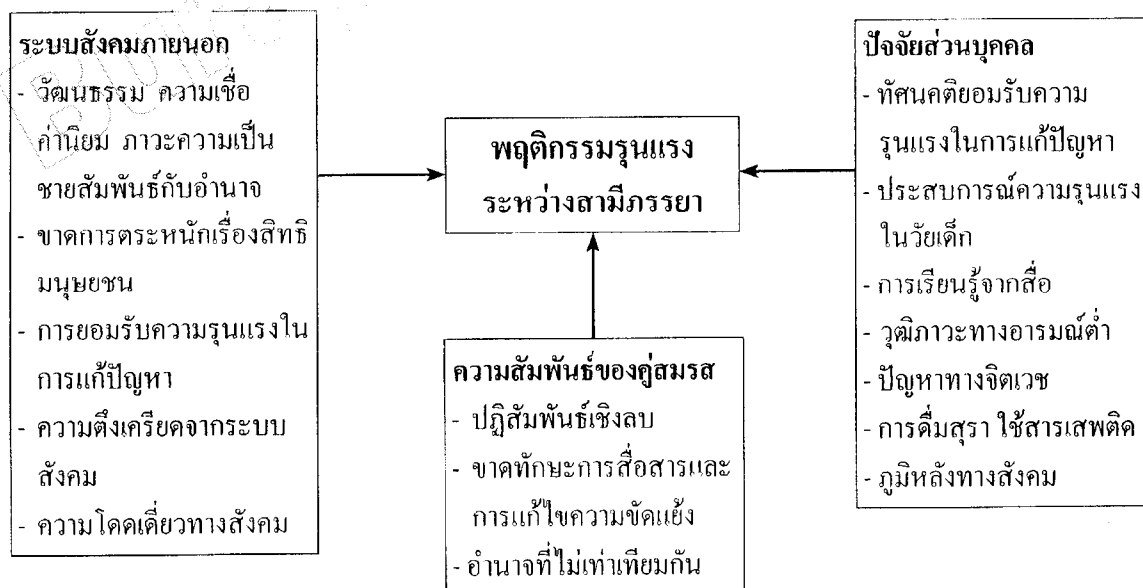
สูงมากกว่าผู้ที่มีอายุมาก ผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อย ยิ่งยอมรับและสนับสนุนการใช้ความรุนแรง ผู้มีรายได้ต่ำมีอัตราการใช้ความรุนแรงมากกว่าผู้มีรายได้สูง ครอบครัวที่มีอาชีพเป็นผู้ใช้แรงงาน (Blue Collar Workers) มีอัตราการกระทำรุนแรงเป็น ๒ เท่าของครอบครัวอาชีพวิชาการ (White Collar Workers)

๓. ปัจจัยความสัมพันธ์ของคู่สมรส

๓.๑ ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ คู่สมรสที่ใช้ความรุนแรงมักมีปฏิสัมพันธ์เชิงลบต่อกันมากกว่าคู่สมรสที่มีความเป็นประชาธิปไตย มีความปรองดองกัน

๓.๒ ขาดทักษะในการสื่อสารและการแก้ไขความขัดแย้ง เมื่อไม่พูดจากันอย่างตรงไปตรงมาไม่ร่วมกันแก้ปัญหา ทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง

๓.๓ อำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ครอบครัวที่มีความรุนแรงมักมีความไม่สมดุลใน

ภาพที่ ๑ แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุนแรงของคู่สมรส

อำนาจ ธรรมชาติก็มีสถานภาพต่ำกว่า ไม่มีอาชีพ
ไม่ค่อยมีสิทธิมีเสียง หรือในบางกรณีก็มีบาง
รายอาจพยายามลบเลือนความรู้สึกว่าตนเองไร้
อำนาจโดยการใช้รูปแบบความรุนแรงต่อภรรยา

สาเหตุความรุนแรงต่อเด็ก

๑. พ่อแม่ ผู้ปกครอง

๑.๑ มีทัศนคติในการใช้ความรุนแรง
ในการเลี้ยงดูเด็ก เนื่องจากเชื่อว่าตนเองเป็นเจ้าของ
เด็ก สามารถทำอะไรก็ได้

๑.๒ ขาดความรู้ ทักษะในการเลี้ยงดู
เด็ก ไม่เข้าใจพัฒนาการเด็กทำให้เกิดความเครียด

๑.๓ ความไม่พร้อมในการมีบุตรหรือ
ไม่ต้องการมีบุตร

๑.๔ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำ

๑.๕ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ

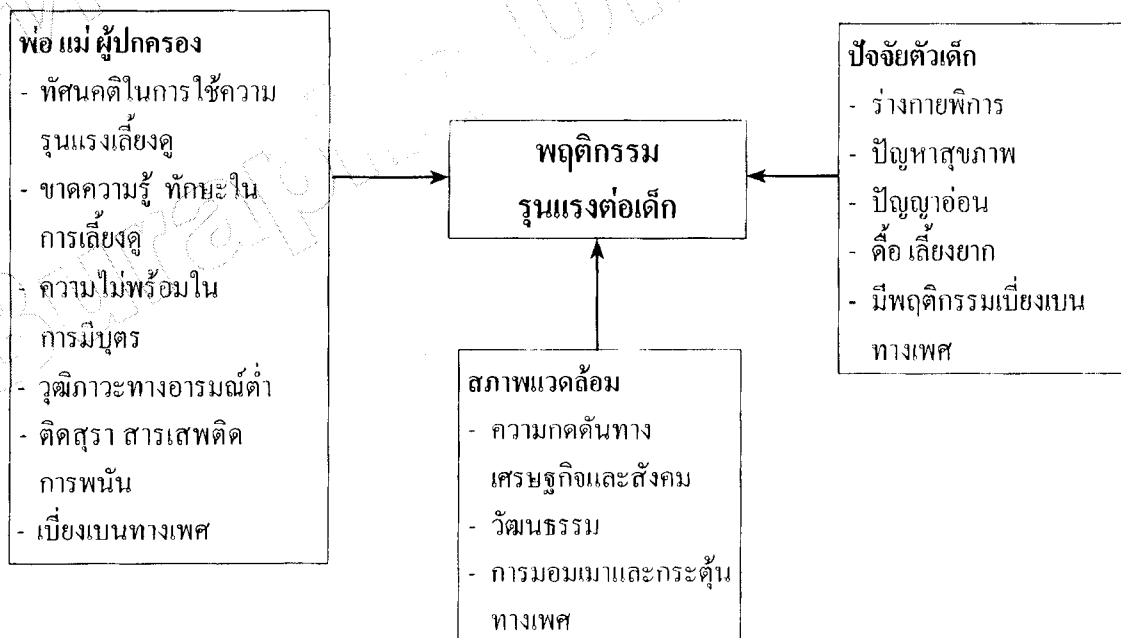
๒. ปัจจัยตัวเด็ก ได้แก่ ร่างกายพิการ มี
ปัญหาสุขภาพ เป็นโรคเรื้อรัง เช่น ปัญญาอ่อน ดื้อ
ชน สมาธิสั้น เลี้ยงยาก มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทาง
เพศจนทำให้พ่อแม่เครียด วิตกกังวล หรืออับอาย
จนเกิดการทารุณกรรมเด็ก

๓. สภาพแวดล้อม

๓.๑ ความกดดันทางสถานะเศรษฐกิจ
และสังคม

๓.๒ วัฒนธรรมที่ผู้ใหญ่มีอำนาจ

๓.๓ การมอมเมาและการกระตุ้น

ภาพที่ ๒ แสดงสาเหตุความรุนแรงต่อเด็ก

มาตรการป้องกันและคุ้มครองแก้ไข ด้านสังคมจิตวิทยา (Psychosocial Intervention)

๑. มาตรการป้องกัน ประกอบด้วย ๒
ระดับ ดังนี้

๑.๑ มาตรการป้องกันระดับปฐมภูมิ
(Primary Intervention) เป็นมาตรการที่มุ่งเน้นที่
สถาบันทางสังคม โดยเฉพาะสถาบันครอบครัว
สถานการศึกษา สถาบันสื่อสารมวลชน ใน
การป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาครอบครัวที่อาจจะ
นำไปสู่การเกิดความรุนแรงในครอบครัวได้
ดังนี้

๑) การเสริมสร้างความสัมพันธ์
อันดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยาให้
มีความรัก ความเข้าใจ มีการปฏิบัติต่อกันใน
ลักษณะของการเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน
รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติต่อกัน
ให้กับเด็ก

๒) การส่งเสริมให้ครอบครัว
ใช้แบบแผนการอบรมเลี้ยงดูเด็กแบบประชา-
ธิปไตย ด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น เอาใจใส่
ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก อันจะเป็น
รากฐานในการหล่อหลอมบุคลิกภาพให้เป็นคน
ที่เห็นคุณค่าในตนเอง รับฟังความคิดเห็นของ
บุคคลอื่น มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถปรับ
ตัวได้ดี มีทักษะในการแสดงความต้องการอย่าง
ถูกต้องเหมาะสม สามารถจัดการกับความเครียด
ความวิตกกังวล และควบคุมตนเองได้ รวมทั้ง
การปลูกฝังค่านิยมทางเพศที่ถูกต้อง การอบรม
ขัดเกลาให้รู้บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบ

ระหว่างหญิง ชาย ตลอดจนการปฏิบัติต่อกัน
ด้วยความเสมอภาค รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม
จริยธรรมทางเพศ

๓) การส่งเสริมให้ครอบครัว
ใช้แบบแผนในการดำเนินชีวิตตามหลักคำสอน
ของศาสนาเพื่อให้บุคคลในครอบครัวรับบทบาท
หน้าที่ของตน ห่างไกลจากอบายมุข แก้ไข
ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะทำให้
ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข

๔) การสร้างระบบให้ความรู้
และให้คำปรึกษาทั้งก่อนและหลังสมรสแก่
ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่จะมีครอบครัว
และคู่สมรสที่ยาววัย ปลูกฝัง ให้ความรู้เกี่ยวกับ
การวางแผนครอบครัว การพัฒนาการเด็ก และ
การอบรมเลี้ยงดูเด็ก เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยว
กับบทบาทหน้าที่การเป็นสามีภรรยา พ่อ แม่
ลูก รวมทั้งสามารถเลี้ยงดูบุตรได้อย่างถูกต้อง
เหมาะสม

๕) การเสริมสร้างทักษะใน
การดำเนินชีวิตครอบครัว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ
ปัจจัยที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในครอบครัว
เช่น การแก้ไขปัญหโดยสันติวิธี การอดทน
อดกลั้น มีน้ำใจ ให้อภัยและเสียสละ

๖) การให้ความช่วยเหลือ
ครอบครัวให้มีอาชีพมั่นคง มีรายได้สม่ำเสมอ
รวมทั้งการส่งเสริมสถานภาพของผู้หญิงให้สูง
ขึ้นในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ โดย
เฉพาะอาชีพที่ให้สถานภาพทางสังคม มีรายได้
เพียงพอ มีเครดิตในการกู้ยืม และมีสิทธิในการ
เข้าถึงทรัพยากรการผลิตต่าง ๆ เพื่อช่วยให้
สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความมั่นใจและเห็น

คุณค่าในตนเอง

๗) การควบคุมแหล่งอบายมุข รวมทั้งการสร้างค่านิยมให้ลด ละ เลิกอบายมุขต่าง ๆ อันเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว

๘) การสร้างความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรอิสระต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้สมาชิกในครอบครัวได้มีโอกาสทำกิจกรรมหรือประโยชน์ร่วมกันในครอบครัว เพื่อห่างไกลอบายมุข ผ่อนคลายความตึงเครียด และสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลภายในครอบครัว

๙) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกระดับ เน้นการกระตุ้นให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของสิทธิของบุคคล ได้แก่ สิทธิเด็ก สิทธิสตรีและสิทธิมนุษยชน รวมทั้งเป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีเพื่อให้เยาวชนได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

๑๐) การกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องเพศอย่างถูกต้อง สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม เป็นการป้องกันการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ และปัญหาเรื่องเพศอื่น ๆ

๑๑) การควบคุมสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารที่กระตุ้นความรุนแรงต่าง ๆ รวมทั้งสื่อลามก เพื่อไม่ให้เกิดการขั้วและเลียนแบบ หลีกเลี่ยงข้อมูลข่าวสารที่มี

รากฐานมาจากความเชื่อ วัฒนธรรมที่นำไปสู่ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก รวมทั้งข่าวสารที่ทำให้เกิดการละเมิดสิทธิและซ้ำเติมความเสียหายต่อผู้หญิงและเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงและ/หรือถูกละเมิดทางเพศ

๑.๒ มาตรการป้องกันระดับทุติยภูมิ (Secondary Intervention) เป็นมาตรการเมื่อมีความรุนแรงเกิดขึ้น เป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรงเพิ่มขึ้น หรือหากเกิดความรุนแรงขึ้นก็ให้ได้รับความช่วยเหลือโดยเร็วได้แก่

๑) การสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยสร้างความสัมพันธ์ภายในชุมชน และร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการเฝ้าระวังพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว ในชุมชน และในโรงเรียน ดังนี้

(๑) การสำรวจครอบครัวที่เสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรง เช่น ครอบครัวที่มีการทะเลาะเบาะแว้งกันบ่อย หรือครอบครัวที่มีปัญหาการติดสุรา ยาเสพติด การพนัน เป็นต้น

(๒) การสำรวจเด็กที่อาจถูกทารุณกรรม โดยการประเมินจากร่องรอยการบาดเจ็บที่น่าสงสัยว่า เกิดการทารุณกรรม เด็กที่มีปัญหาด้านจิตใจ เด็กที่ผิดปกติ หรือจากคำบอกเล่าของเด็ก

(๓) การจัดอาสาสมัครชุมชนเฝ้าระวังปัญหา เข้าแทรกแซงเพื่อหยุดยั้งการกระทำรุนแรงแจ้งเหตุต่อหน่วยงานที่ทำหน้าที่ดูแลโดยตรง เช่น ประชาสงเคราะห์จังหวัด มูลนิธิเอกชน ดำรวจ การให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น

ให้คำแนะนำและส่งเสริมในรายที่มีความรุนแรง

๒) การใช้กระบวนการควบคุมทางสังคม โดยให้บุคคลเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือองค์การทางสังคม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้บรรทัดฐานของกลุ่มหรือองค์การทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมคน เนื่องจากการขาดการควบคุมทางสังคมทำให้ขาดการควบคุมพฤติกรรมคนภายนอกครอบครัว บุคคลจึงสามารถใช้ความรุนแรงต่อกันได้โดยไม่มีผู้ใดห้ามปราม นอกจากนี้ควรสร้างความผูกพันทางสังคมโดยองค์การทางสังคมไม่ว่าจะเป็นสถานที่ทำงาน ชุมชน ต้องจัดกิจกรรมและกระตุ้นให้สมาชิกขององค์การได้ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ให้คำปรึกษาแนะนำและให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ

๓) การจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่เฉพาะในการให้บริการแก่ผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาความรุนแรงต่าง ๆ โดยเป็นหน่วยงานที่กระจายในทุกจังหวัดทั่วประเทศ และมีการดำเนินงานแบบครบวงจร (One Stop Service) ตั้งแต่รับแจ้งเรื่อง ให้คำปรึกษา ให้การช่วยเหลือ ให้ที่พักพิง บำบัดและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกรณีที่ต้องการความช่วยเหลือเฉพาะ เช่น ในด้านกฎหมาย และด้านการรักษาพยาบาล

๔) การสนับสนุนการดำเนินงานขององค์การต่าง ๆ ที่ช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของผู้หญิงและเด็กที่เผชิญปัญหา เช่น องค์การท้องถิ่น องค์การวิชาชีพ องค์การเอกชน โดยการจัดสรรงบประมาณให้อย่างเพียงพอ หรือ

จัดสรรทุนให้แก่องค์การเหล่านี้

๕) การสนับสนุนสถาบันการศึกษาในการผลิตบุคลากรด้านจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ จิตแพทย์ เพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่สามารถให้คำปรึกษา แนะนำหรือแนะนำ บำบัดรักษาฟื้นฟูสภาพจิตใจผู้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง รวมทั้งผู้กระทำความรุนแรงด้วย

๖) การพัฒนากระบวนการทำงานของบุคลากรทางการแพทย์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องให้มีความละเอียดอ่อนต่อมิติหญิงชายและไวต่อปัญหา มีทักษะในการระบุได้ว่า กรณีที่เกิดขึ้นเป็นกรณีความรุนแรง รวมทั้งจัดอบรมบุคลากรให้มีความรู้ เข้าใจในปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายที่นำไปสู่ความรุนแรง การทารุณกรรมเด็ก และมีทักษะในการจัดการอย่างเหมาะสม

๗) การกระตุ้นและปลูกจิตสำนึกให้สังคมตระหนักถึงหน้าที่ในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยการรณรงค์ผลักดันเพื่อให้สังคมยอมรับว่า ความรุนแรงในครอบครัวมิใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นเรื่องของสังคม เนื่องจากส่งผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็ก ทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อเด็กในครอบครัว ชุมชน สังคมโดยรวม จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกคนต้องช่วยกันป้องกันและแก้ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นในระดับวิถีคิดทางสังคม วัฒนธรรม และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะนำไปสู่กระบวนการคุ้มครองและแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

๘) การรณรงค์เรื่องสิทธิมนุษยชน

เพื่อยุติความรุนแรงและมุ่งเปลี่ยนทัศนคติ
ค่านิยม ความเชื่อที่ผิดเกี่ยวกับพฤติกรรมรุนแรง
ในครอบครัว เช่น การยอมรับว่าสามีมีสิทธิใน
การทำร้ายภรรยา พ่อแม่มีสิทธิทำร้ายลูกได้ ซึ่ง
สิทธิมนุษยชนจะช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของผู้หญิง ช่วยพัฒนาศักยภาพในการจัดการ
ปัญหา เสริมสร้างพลังให้กับผู้หญิง รวมทั้ง
ปกป้องสิทธิให้แก่เด็กด้วย

๕) การรณรงค์ต่อต้านความรุนแรง
ที่มีต่อผู้หญิงและเด็กทุกรูปแบบผ่านสื่อสาร
มวลชน และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ
และช่วยสอดส่องดูแลเพื่อร่วมกันขจัดปัญหา
ความรุนแรงในครอบครัว

๑๐) การให้ความรู้แก่ประชาชนใน
เรื่องการป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรง
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง แนะนำเผยแพร่แหล่ง
บริการให้ความช่วยเหลือทางสังคม ให้ข้อมูล
ทางเลือกในการแก้ปัญหา

๑๑) การจัดบริการให้คำแนะนำ
ปรึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาครอบครัว
ปัญหาระหว่างสามี ภรรยา ปัญหาการเลี้ยงดู
บุตร เป็นต้น

๒. มาตรการคุ้มครองและแก้ไข เป็น
มาตรการที่เข้าไปช่วยเหลือผู้ถูกกระทำเมื่อเกิด
ปัญหาความรุนแรงขึ้น ได้แก่

**๒.๑ มาตรการช่วยเหลือในระยะ
วิกฤต**

๑) การจัดให้มีศูนย์บริการ
ทางการแพทย์ เพื่อช่วยเหลือผู้หญิงและเด็กใน
ภาวะวิกฤตทั้งในโรงพยาบาลชุมชน และโรง

พยาบาลจังหวัดทั่วประเทศ

๒) การจัดบริการด้านสังคม
สงเคราะห์ เพื่อให้ความช่วยเหลือผู้ประสบ
ปัญหาความรุนแรง โดยการให้ที่พักพิงเพื่อ
ปกป้องคุ้มครองมิให้ถูกทำร้ายซ้ำ หรือให้พ้น
ออกมาจากภาวะเสี่ยงต่อการถูกระทำซ้ำ

๓) การฟื้นฟูสภาพจิตใจให้กลับ
คืนสู่สภาวะปกติ เพื่อเอื้อต่อการยื่นหยัดต่อสู่
ความรุนแรงได้อย่างเหมาะสม มีขวัญและ
กำลังใจที่จะต่อสู้ปัญหาด้วยตนเองต่อไป

**๒.๒ มาตรการช่วยเหลือเมื่อพ้น
ระยะวิกฤต**

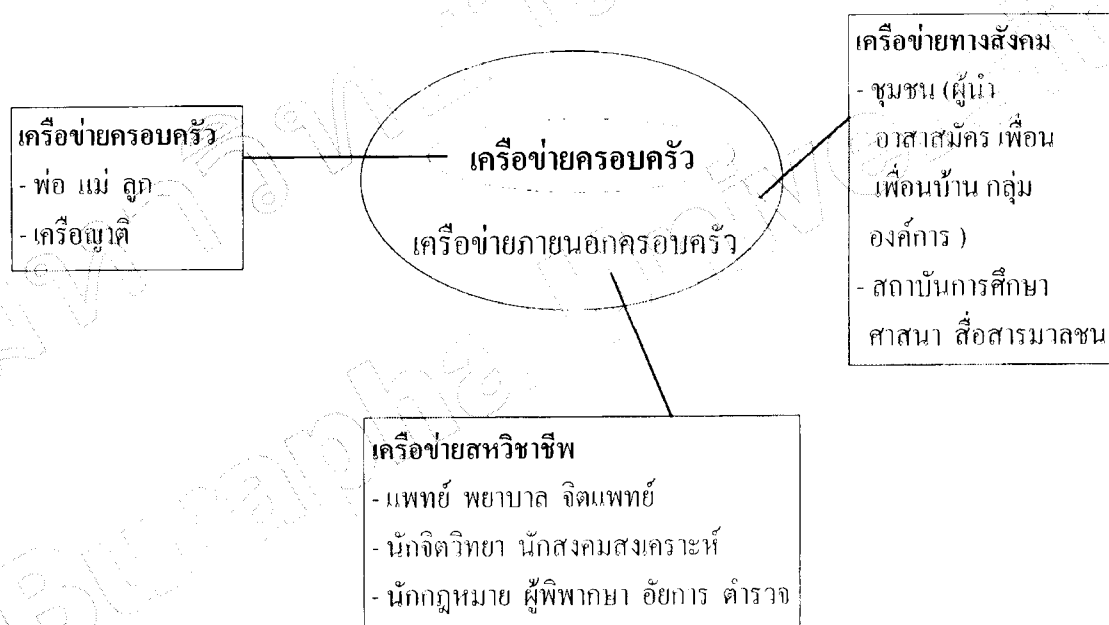
๑) การให้คำแนะนำปรึกษาด้าน
ต่าง ๆ เช่น การแก้ปัญหาครอบครัว การดูแล
เด็ก และด้านกฎหมาย

๒) การบำบัดและปรับเปลี่ยน
พฤติกรรมผู้กระทำรุนแรง โดยวิธีการครอบครัว
บำบัด (Family Therapy) ที่มุ่งแก้ปัญหาทั้งสาม
ภรรยาและบุตร เนื่องจากทั้งสามฝ่ายต่างมีส่วน
ร่วมทำให้เกิดปัญหาครอบครัว ซึ่งสามารถแก้
ปัญหาความขัดแย้งภายในใจของแต่ละฝ่ายได้
ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ปัญหา
ครอบครัวเดิม และโรคที่เกิดขึ้นกับฝ่ายใดฝ่าย
หนึ่ง เช่น ซึมเศร้า วิตกกังวล บุคลิกภาพผิด
ปกติ ติดสุรา ยาเสพติด โดยที่การบำบัดจะช่วย
ให้คู่สมรสตระหนักในปัญหา เข้าใจว่าความ
รุนแรงเกิดขึ้นได้อย่างไร จะหยุดอย่างไร เปลี่ยน
ทัศนคติใหม่ว่า ความรุนแรงเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้
สามารถแก้ปัญหาได้โดยสันติวิธี ปรับปรุงความ
สัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส สร้างความรู้ความเข้าใจ
เกี่ยวกับการจัดการความโกรธ การแก้ไขความ

ขัดแย้ง การสื่อสาร การตอบสนองทางอารมณ์ การเลี้ยงดูบุตร เป็นต้น

๓) การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างครอบครัว สังคม และ สหวิชาชีพ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของ เครือข่ายพื้นฐานของสังคม คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว โดยให้สมาชิกใน ครอบครัวและเครือข่ายสามารถดูแลช่วยเหลือ กันเองในเบื้องต้น ต่อมาคือการมีส่วนร่วมของ เครือข่ายสังคมภายนอกครอบครัว เช่น เพื่อน

เพื่อนบ้าน ชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบัน ศาสนา สื่อมวลชน ซึ่งอาจเป็นผู้นำชุมชน หรือ อาสาสมัครในการป้องกันปัญหา ให้ความ ช่วยเหลือ สอดส่องดูแลสมาชิก ปกป้องคุ้มครอง ผู้ถูกรักษา ส่วนเครือข่ายสหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา นักครอบครัวบำบัด นักกฎหมาย ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ ปรเสณการทำงาน กันอย่างเป็นระบบในการคุ้มครองและแก้ปัญหา ความรุนแรงในครอบครัว

ภาพที่ ๓ แสดงความสัมพันธ์ของเครือข่ายครอบครัว เครือข่ายทางสังคม และเครือข่ายสหวิชาชีพ

๔) การดำเนินการให้ผู้ถูกรักษาพร้อมที่จะกลับคืนสู่สภาพปกติ และ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบหรือก่อให้เกิดปัญหาครอบครัว

๕) การเตรียมความพร้อมให้ แก่เด็ก ครอบครัวและชุมชน ในการส่งเด็ก กลับสู่ครอบครัว หรือพิจารณาหาครอบครัว

ทดแทน กรณีไม่สามารถจะส่งเด็กไปสู่ครอบครัว เดิมได้

๖) การจัดให้มีหน่วยงานที่ เฝ้าติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายและ มาตรการจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหา ดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาใหญ่ ที่สามารถเกิดขึ้น

ได้ในทุกสังคม ปัญหาดังกล่าวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน สำหรับสังคมไทยปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีมากขึ้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบส่วนใหญ่ คือผู้หญิงและเด็ก ซึ่งไม่สามารถหาทางออกของปัญหาได้เพียงลำพัง จึงมีความจำเป็นต้องขอความช่วยเหลือหรือได้รับคำ

ปรึกษาจากคนอื่น เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพและจิตใจของผู้ถูกรกระทำและยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วย ทำให้เกิดปัญหาสังคมอื่น ๆ ตามมา หากไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหอย่างถูกต้องและเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล และคณะ. (๒๕๔๖). ความรุนแรงในชีวิตคู่กับสุขภาพผู้หญิง นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กฤตยา อาชวนิจกุล และอุษา เลิศศรีสันทัด. (๒๕๔๖). ด้วยรักและสันติ ร่วมยุติความรุนแรงต่อผู้หญิง : รายงานการสัมมนาทางวิชาการและณรงค์เพื่อร่วมสร้างรักและสันติในชีวิตคู่. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณะกรรมการการสตรี เยาวชนและผู้สูงอายุ. วุฒิสภา. (๒๕๔๑). การป้องกันและแก้ปัญหาพฤติกรรมรุนแรงในครอบครัว. ม.ป.ท.
- _____. (๒๕๔๒). ความรุนแรงต่อเด็กและเยาวชนในครอบครัว. ม.ป.ท.
- บุญเสริม หุตแพทย์. (๒๕๔๕). รายงานการวิจัยเรื่อง ลักษณะการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปัญชติ โชติคุต. (๒๕๔๑). การใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรส. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัย, สาขาสังคมวิทยา, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรเพ็ญ เพชรสุขศิริ. (๒๕๓๑). รายงานการวิจัยการศึกษาสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เมทนี พงษ์เวช และสุริยา ทอมสัน วิจิตรานนท์. (๒๕๔๓). ผ่าทาดัน ผู้หญิง ผู้ชายและความรุนแรงในครอบครัว. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา.
- วนิดา เปาอินทร์ และแสงแข ขำนาญวนกิจ. (๒๕๔๖). คู่มือครูและบุคคลทั่วไปเพื่อป้องกันและช่วยเหลือเด็กถูกทารุณกรรม. เชียงใหม่: โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- วันทนี วาสิกะสัน. (๒๕๔๖). สังคมสงเคราะห์คลินิก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิลาสินี พนานครทรัพย์. (๒๕๔๖). สามิทำร้ายฉัน. กรุงเทพฯ: Animate Group.
- ศรีเวียง ไพโรจน์กุล และนภา หลิมรัตน์. (๒๕๔๔). คู่มือวิชาชีพ : การทารุณกรรมและทอดทิ้งเด็ก. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- ศูนย์พิทักษ์สิทธิสตรี มูลนิธิเพื่อนหญิง. (๒๕๔๖). รายงานเรื่องผลกระทบของสุราในฐานะปัจจัยร่วมการเกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว. กรุงเทพฯ: ศูนย์ฯ.

สุริยา คงบัว และคณะ. (๒๕๕๕). *ผู้ชีวิตที่ปราศจากความรุนแรง : กรณีศึกษาจากบ้านพักฉุกเฉิน*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนาสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรี.

เหมวรรณ เหมะนัค. (๒๕๓๓). *ความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะกรณีศึกษาสามีภรรยา รายได้น้อยในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏ, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยราชภัฏ.

อวิศา จันทร์แสนตอ. (๒๕๕๔). *ความรุนแรงในครอบครัว: มุมมองของผู้หญิง*. เชียงใหม่: โรงพิมพ์ธนบรรณการพิมพ์.

อุมาพร ตรังคสมบัติ. (๒๕๕๕ ก). *จิตวิทยาชีวิตคู่และการบำบัดคู่สมรส*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.

_____. (๒๕๕๕ ข). *จิตวิทยาบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ ๕)*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.